

LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBA

Lietuvos Respublikos teisingumo
ministerijai
E. pristatymo informacinė sistema

Kalėjimų departamentui prie Lietuvos
Respublikos teisingumo ministerijos
E. pristatymo informacinė sistema

ANTI-KORUPCINIO VERTINIMO IŠVADA DĖL PATAISOS ĮSTAIGŲ VEIKLĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ

2017 m. spalio 4 d. Nr. 4-01-7427

Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo Nr. IX-904 8 straipsnio 2 dalies nuostatomis, atlikome antikorupcinį vertinimą šių teisės aktų:

- 1) Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, (toliau – Kodeksas) 56, 60, 61, 65, 125, 129, 131, 134 straipsnių,
- 2) Suimtųjų ir nuteistųjų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 228 (toliau – Suimtųjų ir nuteistųjų darbo apmokėjimo aprašas),
- 3) Socialinės paramos suimtiesiems ir nuteistiesiems fondų sudarymo ir jų lėšų naudojimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimu (toliau – Socialinės paramos fondų lėšų naudojimo aprašas),
- 4) Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (toliau – Pataisos įstaigų vidaus taisyklės),
- 5) Areštinių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 182 (toliau – Areštinių vidaus taisyklės),
- 6) Lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012 m. birželio 6 d. įsakymu Nr. 1R-154 (toliau – Lygtinio paleidimo komisijos nuostatai),

7) Nuteistųjų, kuriems teismo nuosprendžiu paskirta arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė, paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą ar areštinę tvarkos aprašo, patvirtinto Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V-320 (toliau – Nuteistųjų paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą tvarkos aprašas),

8) Piniginių išmokų arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantiems nuteistiesiems skyrimo ir mokėjimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2005 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 4/07-260, (toliau – Piniginių išmokų skyrimo taisyklės).

Atliekant vertinimą nustatyta, kad analizuoti pataisos įstaigų veiklą reglamentuojantys dokumentai nustato pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisykles, valstybės tarnautojams ir pareigūnams suteiktas teises, nustatytas pareigas, įgaliojimus, nuteistųjų teises, pareigas, jų užtikrinimo ir kontrolės procedūras, tačiau kai kuriose jų nuostatose yra korupcijos rizikos veiksnių, todėl teikiame šias pastabas ir pasiūlymus, į kuriuos atsižvelgus turėtų sumažėti korupcijos rizika:

1. Kodekso 56 straipsnio 2 dalyje nustatyta areštinės administracija turi teisę nemokėdama už darbą įtraukti nuteistuosius tik į areštinės ir gretimų teritorijų tvarkymo darbus. Tokius darbus nuteistieji atlieka paeiliui Areštinių vidaus tvarkos taisyklėse nustatyta tvarka ir darbas neturi trukti ilgiau kaip tris valandas per dieną. Kodekso 134 straipsnyje nustatyta, kad nemokant už darbą nuteistieji gali būti įtraukti tik į pataisos įstaigų ir gretimų teritorijų tvarkymo, taip pat į nuteistųjų kultūros ir buities sąlygų gerinimo darbus. Areštinių vidaus taisyklių 162 punkte nustatyta, kad areštinės direktorius, suderinęs su Kalėjimų departamentu, patvirtina nuteistųjų areštu įtraukimo į areštinės ir gretimų teritorijų tvarkymo bei nuteistųjų kultūros ir buities sąlygų gerinimo darbus tvarką. Nuteistųjų laisvės atėmimu įtraukimo į pataisos įstaigų ir gretimų teritorijų tvarkymo, taip pat į nuteistųjų kultūros ir buities sąlygų gerinimo darbus tvarka teisės aktuose neregamentuota.

Areštinių vidaus taisyklėse turėtų būti reglamentuota nuteistųjų areštu įtraukimo į areštinės ir gretimų teritorijų tvarkymo bei nuteistųjų kultūros ir buities sąlygų gerinimo darbus tvarka, tačiau Areštinių vidaus taisyklės joms priskirtą reglamentavimą perkelia į žemesnės galios žinybinius teisės aktus, kuriuose minėtas teisinis reguliavimas gali būti skirtingas, nors turėtų būti vienodas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas byloje Nr. 6/2016¹ yra konstatavęs, kad <...> 6. Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus. Vyriausybė, vykdydama įstatymus, Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, Respublikos Prezidento dekretus, leidžia poįstatyminius teisės aktus – nutarimus (2003 m. gruodžio 3 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai). Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų (inter alia 2001 m. spalio 30 d., 2011 m. birželio 9 d., 2015 m. birželio 16 d. nutarimai) <...>. Manome, kad pagrindiniai nuteistųjų

¹ Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1629/content>.

neapmokamo darbo santykių principai visose areštinėse ir pataisos įstaigose turėtų būti reglamentuoti vienodai ir tam turi būti parengtas vienas bendras įgyvendinamasis teisės aktas, kurį parengti įpareigoja įstatymas ir kuris turi būti paskelbtas viešai.

Straipsniuose vartojama sąvoka „gretimos teritorijos“ nėra aiški, nes neišaiškinta, ar tai yra teritorijos, kurios ribojasi su areštine ar pataisos įstaiga, ar kitos teritorijos, esančios toje pačioje gyvenamojoje vietovėje. Neapibrėžta gretimų teritorijų sąvoka sudaro sąlygas elgtis neobjektyviai ir nuteistuosius pasitelkti privačių ar juridinių asmenų, nesusijusių su areštinėmis ar pataisos įstaigomis, teritorijoms tvarkyti.

2. Kodekso 60 straipsnis reglamentuoja arešto bausmę atliekantiems nuteistiesiems paskatinimo priemonės ir nuobaudų skyrimo procedūrą. Šioje nuostatoje ir kituose reglamentuojančiuose teisės aktuose nenustatyta nuobaudų hierarchija nuo švelniausios iki griežčiausios arešto bausmę atliekantiems asmenims ir jų skyrimo principai. Taip pat atkreipiame dėmesį, kad arešto bausmę atliekantiems nuteistiesiems už dorą elgesį gali būti skiriama tik viena paskatinimo priemonė, o už tvarkos pažeidimus 5 rūšių nuobaudos. Darytina išvada, kad paskatinimo priemonių ir nuobaudų visuma orientuota ne į skatinimą, o į baudimą. Neaišku, kodėl tarp skatinimo priemonių nėra nustatyta, pavyzdžiui, paskirtos nuobaudos panaikinimo, kaip skatinimo priemonės. Kadangi bausmių vykdymo sistemos tikslas yra ne tik nubausti asmenį, tačiau nustatyti tokią bausmės vykdymo tvarką, kad atlikęs bausmę nuteistasis savo gyvenimo tikslų siektų teisėtais būdais ir priemonėmis, todėl skatinimo priemonių už dorą elgesį įvairovė ir taikymas galėtų padėti pasiekti bausmių tikslus. Neaiški nuobaudų hierarchija, nesubalansuota paskatinimo priemonių ir nuobaudų sistema gali nulemti netinkamą paskatinimo priemonių ir nuobaudų skyrimo bei bausmių įgyvendinimo procesą, todėl siūlome keisti reglamentavimą ir subalansuoti paskatinimo priemonių ir nuobaudų sistemą, nustatyti paskatinimo priemonių ir nuobaudų hierarchiją nuo švelniausios iki griežčiausios.

3. Kodekso 61 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad skiriant nuobaudas atsižvelgiama į aplinkybes, kuriomis areštą atliekantis nuteistasis padarė pažeidimą, į paskirtų nuobaudų ir paskatinimo priemonių skaičių ir pobūdį, taip pat nuteistojo rašytinį pasiaiškinimą dėl padaryto pažeidimo esmės. Skiriant nuobaudas, turi būti atsižvelgiama į nuteistojo padaryto pažeidimo sunkumą ir pobūdį, tačiau nėra nustatyta, kaip atsižvelgiama į minėtas aplinkybes parenkant nuobaudos rūšį, trukmę, kokios aplinkybės yra laikomos lengvinančiomis, kokios sunkinančiomis, ir tai sprendžia nuobaudą skiriantis pareigūnas savo nuožiūra. Nesant aiškių nuobaudų skyrimo principų, lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių įvardinimo teisės akte, sprendimus priimančios pareigūnai tokiais pat aplinkybėmis galimai skiria skirtingo griežtumo ir trukmės nuobaudas, atsižvelgdami ne tik į objektyvias aplinkybes, bet ir vadovaudamiesi savo subjektyvia nuomone. Per plati pareigūnų diskrecija skiriant nuobaudas yra korupcijos rizikos veiksnys, todėl būtina aiškiai reglamentuoti nuobaudų skyrimo procesą ir kaip objektyvios aplinkybės vertinamos konkrečiau pažeidimo atveju, kurios aplinkybės laikomos lengvinančiomis, kurios sunkinančiomis ir pan.

4. Kodekso 65 straipsnyje išvardinti kriterijai, kuriais vadovaujantis nuteistieji siunčiami atlikti bausmę į konkrečią pataisos įstaigą, tačiau nenustatyti šių kriterijų prioritetai. Pagal

Nuteistųjų paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą tvarkos aprašą nuteistieji nukreipiami į konkrečią pataisos įstaigą atsižvelgiant tik į teismo paskirtą bausmę, amžių, lytį ir nusikaltimo sunkumą, tačiau nenustatyta, kaip, juos skirstant į konkrečią pataisos įstaigą, atsižvelgiama į nuteistųjų psichologines savybes, darbingumą, turimą specialybę ir požiūrį į darbą. Pataisos įstaigų vidaus taisyklių 65 punkte nors ir nustatyti bendri nuteistųjų skirstymo kriterijai, tačiau nenustatytas jų prioritetiškumas priskiriant nuteistuosius paprastosioms grupėms, taip pat suskirstant į būrius, skyrius ir kameras, todėl sutampant keliems kriterijams neaišku, kuris iš jų laikomas svarbiausiu, neaišku, ar atsižvelgiama į kitų nuteistųjų neigiamos įtakos rizikas pirmą kartą atvykusiems į pataisos įstaigas nuteistiesiems. Nesant aiškaus nuteistųjų skirstymo į būrius, skyrius, kameras reglamentavimo, galimas neobjektyvus elgesys skirstant nuteistuosius į konkrečias pataisos įstaigas ar pataisos įstaigose priskiriant juos paprastosioms grupėms, suskirstant į būrius, skyrius, kameras, pvz., už atlygį geresnių sąlygų sudarymas kai kuriems nuteistiesiems. Kadangi nuteistųjų skirstymo kriterijai išdėstyti ir Kodekse, ir Pataisos įstaigų vidaus taisyklėse, ir Nuteistųjų paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą tvarkos apraše, o izoliuoto laikymo reikalavimai nustatyti Kodekso 70 straipsnyje, siūlome visus skirstymo ir izoliuoto laikymo kriterijus išdėstyti viename teisės akte ir nustatyti prioritetus, kurių laikantis nuteistieji skirstomi į konkrečią įstaigą ir priskiriami konkrečiai grupei, būriui ar skyriui.

4.1. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 65 punkte nustatyta, kad pataisos namų, laisvės atėmimo vietų ligoninės, nepilnamečių pataisos namų ir kalėjimų direktoriai įsakymais sudaro komisijas, kurios nuteistuosius, pirmą kartą po nuosprendžio įsiteisėjimo iš kardomojo kalnimo vietos atvykusius į šias pataisos įstaigas, jiems dalyvaujant, priskiria paprastosioms grupėms, taip pat suskirsto į būrius, skyrius ir kameras, tačiau Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nėra nustatyta, kokios kompetencijos ir kiek pareigūnų turi sudaryti komisijas, kaip priimami komisijų sprendimai, kas pasirašo komisijos sprendimus, ar svarstomi nuteistųjų pageidavimai, kam nuteistasis gali apskųsti komisijos sprendimus.

5. Kodekso 125 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas laisvės atėmimo bausmę atliekantis nuteistasis privalo dirbti, jeigu jam darbą siūlo pataisos įstaigos administracija. Kodekso 126 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pataisos įstaigos direktorius turi teisę leisti nuteistiesiems užsiimti individualia darbine, kūrybine ir kitokia veikla vietoj darbo pataisos įstaigoje, o 3 dalyje nustatyta, kad nuteistųjų individualios darbinės, kūrybinės ir kitokios veiklos tvarką, taip pat šios veiklos rūšis, kuriomis nuteistiesiems draudžiama užsiimti, nustato Pataisos įstaigos vidaus tvarkos taisyklės.

Pataisos įstaigos vidaus tvarkos taisyklių XXII skyrius reglamentuoja nuteistųjų individualios darbinės, kūrybinės ir kitokios veiklos tvarką, tačiau jame neregamentuota nuteistųjų užsiėmimo individualia, kūrybine ar kitokia veikla vietoj darbo tvarka, taip pat nenumatytos sąlygos, kurioms esant pataisos įstaigos direktorius gali leisti ja užsiimti vietoj darbo. Esant tokiam reglamentavimui darytina išvada, kad nuteistiesiems užsiimti individualia, kūrybine ar kitokia veikla vietoj darbo pataisos įstaigos direktorius gali leisti tik savo nuožiūra, tai laikytina ydinga

antikorupciniu požiūriu. Siūlome nustatyti, kada įstaigos direktorius galėtų leisti nuteistiesiems užsiimti individualia, kūrybine ar kita veikla vietoj darbo.

6. Kodekso 131 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad į stropiai dirbančių nuteistųjų, kurie atlieka bausmę pataisos namuose lengvosios bei paprastosios grupių laikymo sąlygomis ir kalėjimuose paprastosios grupės laikymo sąlygomis, asmeninę sąskaitą turi būti įrašoma, nepaisant visų išskaitų, ne mažiau kaip dvidešimt procentų per mėnesį jiems priskaičiuoto darbo užmokesčio. Didesni priskaičiuoto darbo užmokesčio procentai nepaisant visų išskaitų turi būti įrašomi specialių išskirtų grupių asmenims. Iš šios nuostatos neaišku, kurie kriterijai taikomi nustatant stropiai dirbančius nuteistuosius ir kas tai nustato, ar nestropiai dirbantiems asmenims galima nemokėti darbo užmokesčio, ar kita dalis darbo užmokesčio, padarius išskaitas ir įrašius privalomus priskaičiuoto darbo užmokesčio procentus, pervedama į nuteistųjų sąskaitas ar kaip pelnas lieka įmonei. Suimtųjų ir nuteistųjų darbo apmokėjimo apraše darbo užmokesčio nuteistiesiems mokėjimo procedūros nereglamentuotos, todėl siekdami skaidrumo ir teisinio aiškumo siūlome Suimtųjų ir nuteistųjų darbo apmokėjimo apraše detaliai reglamentuoti darbo užmokesčio mokėjimo nuteistiesiems tvarką ir ypatumus.

7. Kodekso 140 straipsnis reglamentuoja laisvės atėmimo bausmę atliekantiems nuteistiesiems galimas skirti paskatinimo priemones, o 142 straipsnis nustato nuobaudas. Analizuojant šias nuostatas nustatyta, kad nei paskatinimo priemonės nei nuobaudos nesuskirstytos pagal hierarchiją nuo švelniausios iki griežčiausios, todėl bet kuri paskatinimo priemonė ar nuobauda gali būti paskirta neatsižvelgiant į tai, kokia anksčiau buvo skirta skatinimo priemonė ar nuobauda. Taip pat nėra nustatytų paskatinimo priemonių ir nuobaudų trukmės nustatymo kriterijų, pavyzdžiui, analizuojamuose teisės aktuose yra nustatyti paskatinimų ar nuobaudų taikymo terminai: ne ilgiau kaip dvi valandas; ne ilgiau kaip vieną mėnesį; iki vieno mėnesio; iki 15 parų; nuo 3 mėnesių iki vienerių metų, neapibrėžti, o jų trukmės nustatymo kriterijai nenustatyti, todėl juos skirdami nuobaudą nustato tam įgalioti pareigūnai savo nuožiūra.

7.1. Diskutuotina žodžiu skiriamų padėkos bei nuobaudų (papeikimo ir paskyrimo be eilės budėti pataisos įstaigos patalpose ir tvarkyti teritoriją) skyrimo procesas bei jų įforminimas. Analizuojamuose teisės aktuose nenustatyta, kaip įforminami nuteistiesiems skirti žodiniai paskatinimai ar nuobaudos, kaip jie atsispindi nuteistųjų charakteristikose, asmens bylose. Be to, neaišku, kokia tvarka už žodžiu skirtą nuobaudą, pavyzdžiui, paskyrimą be eilės budėti pataisos įstaigos patalpose ir tvarkyti teritoriją, būtų taikoma nuobauda už jos nevykdymą bei kokia tvarka, nesant raštiško pagrindo ir užfiksuotų nuobaudos skyrimo motyvų, nuteistasis galėtų ją apskusti. Siekdami teisinio aiškumo, siūlome detaliai reglamentuoti žodžiu skiriamų paskatinimų bei nuobaudų skyrimo procedūras ir teises pasekmes.

7.2. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių XXXVIII skyrius reglamentuoja pataisos įstaigos drausmės komisijos sudarymo tvarką ir kompetenciją, tačiau šiame skyriuje nereglamentuota, koks minimalus skaičius asmenų turi sudaryti drausmės komisiją, kas negali būti drausmės komisijos nariu, nereglamentuoti nusišalinimo klausimai. Nors drausmės komisija yra pataisos įstaigos direktoriaus patariamoji institucija, tačiau siekiant drausminių nuobaudų skyrimo

objektyvumo ir skaidrumo turėtų būti nustatyta, kad drausmės komisijos teikimo pataisos įstaigos direktorius gali nepaisyti tik motyvuotu savo sprendimu.

8. Kodekso 164 straipsnyje nustatyta, kad pataisos įstaigose sprendimams dėl nuteistųjų prašymų lygtinai paleisti iš pataisos įstaigos priimti Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymu sudaromos Lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos komisijos. Lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos komisijų sudarymo ir darbo organizavimo nuostatus tvirtina teisingumo ministras. Lygtinio paleidimo komisijos nuostatų 34 punkte nustatyta, kad lygtinio paleidimo komisijos sprendimai priimami komisijos posėdyje dalyvaujančių komisijos narių balsų dauguma. Komisijos posėdyje dalyvavusių komisijos narių balsams pasiskirsčius po lygiai, balsavimo rezultatus lemia komisijos pirmininko balsas. Pagal 6 punktą komisijos sudaromos iš ne mažiau kaip 7 narių ir sekretoriaus, kuris nėra komisijos narys, o sprendimai dėl lygtinio asmenų paleidimo iš pataisos įstaigos gali būti priimami mažumos visų komisijos narių balsais, nes posėdis laikomas įvykusi, kai dalyvauja 4 komisijos nariai. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia komisijos pirmininko balsas ir sprendimas lygtinai paleisti asmenį iš pataisos įstaigos gali būti priimtas 2 komisijos narių balsais, todėl, siekiant skaidraus ir objektyvaus lygtinio paleidimo komisijos sprendimų priėmimo proceso paleidžiant lygtinai nuteistus asmenis iš pataisos įstaigų, reiktų nustatyti, kad sprendimas lygtinai paleisti asmenį iš pataisos įstaigos laikomas teisėtu, kai jis priimamas daugumos visų komisijos narių balsais, t. y. jeigu komisiją sudaro 7 nariai, tai sprendimas turi būti priimamas ne mažiau kaip 4 narių pritarimu.

Atkreipiame dėmesį, kad 2012 m. spalio 4 d. Specialiųjų tyrimų tarnyba atliko korupcijos rizikos analizę Kalėjimų departamente prie Teisingumo ministerijos², kurioje analizavo ir lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų komisijos sudarymo bei funkcijų vykdymo procedūras. Analizuojant teisinį reglamentavimą manytina, kad turėtumėte dar kartą peržiūrėti korupcijos rizikos analizės metu pateikta pastabas, nes jos tebėra aktualios.

9. Kodekso 173 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems kartą per mėnesį iš areštinės arba pataisos įstaigos lėšų gali būti išmokama iki 0,3 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka. Kriterijus, pagal kuriuos gali būti skiriamos išmokos, išmokų skyrimo ir mokėjimo taisyklės nustato Kalėjimų departamento direktorius.

Analizuojant Piniginių išmokų skyrimo taisyklės nustatyta, kad pagal nurodytus kriterijus nustatyti tik galimi maksimalūs išmokų nuteistiesiems dydžiai, kaip bazinės socialinės išmokos dalys. Konkretų pinigines išmokos dydį kiekvienam nuteistajam nustato areštinės, pataisos įstaigos ar tardymo izoliatoriaus administracija, atsižvelgdama į nuteistiesiems pinigines išmokoms mokėti įkalinimo įstaigai skirtas lėšas, nuteistojo elgesį, dalyvavimą įgyvendinant socialinės rehabilitacijos priemones bei darbinėje veikloje ir grupę, kuriai priskirtas nuteistasis. Konkretaus išmokos dydžio nustatymo apskaičiavimo tvarka nenustatyta, todėl laisvės atėmimo vietos administracija savo nuožiūra gali nustatyti bet kokią išmokos dydį, neviršijantį Piniginių išmokų

²Prieiga per internetą: https://www.stt.lt/documents/korupcijos_rizikos_analize/KRA_Kalejimu_departamente.pdf.

skyrimo taisyklėse nustatytų maksimalių ribų, t. y. nuo 1 euro iki Piniginių išmokų skyrimo taisyklėse nustatyto maksimalaus dydžio, savo nuožiūra. Tokiu reglamentavimu pažeidžiamos nustatytos išmokų proporcijos tarp atskirų nuteistųjų grupių, nes nesant nustatytų konkrečių išmokų sumų atskiroms nuteistųjų grupėms, kai yra nustatyta didesnė maksimali išmoka konkrečiai grupei nuteistųjų, toje pačioje įstaigoje ji gali būti nustatyta mažesnė, negu kitai grupei asmenų, kuriai pagal Piniginių išmokų skyrimo taisykles turėtų būti skiriama mažesnė išmoka. Be to, skirtingose patalpose įstaigose tokiais pat sąlygomis gali būti mokamos skirtingo dydžio išmokos. Nepakankamai aiškus išmokų suimtiesiems ir nuteistiesiems skyrimo procesas laikytinas korupcijos rizikos veiksniu, todėl siūlome nustatyti konkrečius išmokų dydžius pagal teisės aktuose nustatytus kriterijus, o nesant pakankamai lėšų – proporcingą išmokų apskaičiavimo tvarką.

Ši pastaba taikytina ir pagal Socialinės paramos fondų lėšų naudojimo aprašą mokamoms pašalpoms.

10. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 14 punkte nustatyta, kad esant būtinybei Kalėjimų departamentas gali atlikti pataisos įstaigos kompleksinį tarnybinės, gamybinės ir ūkinės veiklos inspektavimą, taip pat teminius ir kompleksinių inspektavimų metu nustatytų trūkumų šalinimo kontrolinius patikrinimus. Iš šios nuostatos neaišku, kaip priimami sprendimai dėl kompleksinių ir kontrolinių pataisos įstaigų inspektavimų ir patikrinimų, nenustatyta, kokiais atvejais šie patikrinimai yra privalomi, taip pat nenustatyta reguliarių ir kontrolinių patikrinimų periodiškumas, todėl nėra aiški pataisos įstaigų kontrolės sistema. Kadangi būtini kompleksinių veiklos inspektavimų atvejai Taisyklėse neapibrėžti, gali būti, kad Kalėjimų departamentas visai neatliks jokių patikrinimų pataisos įstaigose manydamas, jog nėra būtinybės to daryti ir nežinos tikrosios pataisos įstaigų situacijos bei laiku negalės priimti reikiamų sprendimų. Be to, patikrinimų metu gali būti nustatyti ir gerosios praktikos pavyzdžiai pataisos įstaigų veikloje, kuriuos galima būtų taikyti ir kitose pataisos įstaigose. Neaiškus pataisos įstaigų veiklos kontrolės mechanizmas laikytinas korupcijos rizikos veiksniu.

11. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 15 punkte nustatyta, kad Kalėjimų departamento pareigūnų atliktų pataisos įstaigų kompleksinių inspektavimų pažymos, kurias tvirtina šio departamento direktorius, gali būti pateiktos įvertinti Teisingumo ministerijos vadovybei. Iš šios nuostatos neaišku, kas ir kokiais atvejais nusprendžia inspektavimo pastabas pateikti Teisingumo ministerijos vadovybei. Manome, kad inspektavimo pažymos privalomai turi būti pateikiamos Teisingumo ministerijos vadovybei ir tokiu būdu užtikrinama didesnė pataisos įstaigų kontrolė. Taip pat inspektavimo rezultatai turi būti skelbiami viešai atsižvelgiant į įstatymuose nustatytus apribojimus, kad visuomenė žinotų ir galėtų vykdyti šių įstaigų visuomeninę veiklos kontrolę. Inspektavimo rezultatų viešinimas padarytų pataisos įstaigų veiklą skaidresnę ir suteiktų visuomenei galimybę įgyvendinti visuomeninę kontrolę, kuri yra viena iš veiksmingiausių korupcijos prevencijos priemonių.

12. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 57, 57¹, 76 punktuose nustatyta, kokį bendrą svorį asmeninių daiktų ir maisto produktų gali turėti nuteistieji. Taip pat Taisyklių 18 priede yra nustatytas nuteistiesiems leidžiamų įsigyti ir turėti maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų

daiktų sąrašas, kuriame nenustatyti maisto produktų ir kai kurių daiktų kiekiai. Taip pat nenustatyta, kokiu momentu, išskyrus atvykimą į pataisos įstaigą ar perkėlimą į kitą pataisos įstaigą, leidžiamų turėti maisto produktų ir daiktų svoris fiksuojamas, kas kiek laiko fiksuojamas nuteistųjų, esančių pataisos įstaigoje, bendras turimų daiktų svoris. Iš šios nuostatos neaišku, kurie daiktai, nors ir esantys leidžiamų turėti daiktų sąrašė, būtų paaimami, jeigu būtų viršytas leidžiamas turėti bendras visų daiktų svoris. Dėl neaiškių leidžiamų turėti maisto produktų ir daiktų svorio fiksavimo ir kontrolės taisyklių galimas pataisos įstaigų pareigūnų neobjektyvus elgesys, todėl siūlome svarstyti galimybę peržiūrėti leidžiamų įsigyti ir turėti maisto produktų būtiniausių reikmenų ir daiktų sąrašą ir nustatyti jų kiekius, kiekių kontrolės taisykles, atsisakyti maksimalaus bendro svorio kriterijaus, kurio veiksmingumas abejotinas.

Teikiame pastabą nesusijusią su korupcijos rizika, tačiau mūsų nuomone, galinčią nulemti nepakankamą motyvaciją darbui, nuteistųjų nepagrįstą nuomonę, kad egzistuoja korupcija, atitinkamai ir nepakankamą skaidrumą ir atsparumą korupcijai:

13. Kodekso 129 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji valstybiniu socialiniu draudimu nedraudžiami, o nuteistųjų darbo atliekant bausmę laikas neįskaitomas į valstybinio socialinio draudimo stažą. Pagal šio straipsnio 2 dalį laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji gali draustis savanorišku valstybiniu socialiniu draudimu nustatyta tvarka arba sudaryti pensijos sutartis su pensijų fondu, taip pat būti pensijų programos dalyviais Pensijų fondų įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šios nuostatos yra diskutuotinos, nes gali neskatinti nuteistųjų laisvės atėmimo bausmėmis dirbti, neatitikti dirbančiųjų lygybės prieš įstatymą principo. Taip pat Kodekse nenustatyta, kokie darbo santykiai taikomi nuteistiesiems, dirbantiems pataisos įstaigų įmonėse, ir kuriuose teisės aktuose jie reguliuojami (ar jie samdomi darbuotojai, ar sudaromos paslaugų teikimo sutartis, ar kt.), nereglamentuota nuteistiesiems galimybė dirbti ne pataisos įstaigoje ar prie jos veikiančioje valstybinėje įmonėje, o privačiuose ar kitos formos juridiniuose asmenyse pagal darbo sutartis.

Atsižvelgdami į pateiktas pastabas ir pasiūlymus, siūlome tobulinti antikorpucinio vertinimo išvadoje paminėtus teisės aktus.

Prašome per 2 mėnesius nuo antikorpucinio vertinimo išvados gavimo dienos informuoti Specialiųjų tyrimų tarnybą, kaip atsižvelgta ar planuojama atsižvelgti į šioje antikorpucinio vertinimo išvadoje pateiktus pasiūlymus. Atsakymą prašome paskelbti per Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinę sistemą ir susieti su šia antikorpucinio vertinimo išvada.

L. e. direktoriaus pareigas

Žydrūnas Bartkus